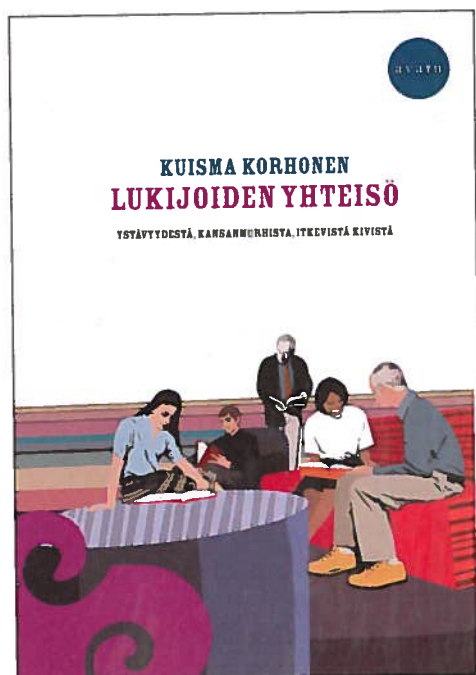

Tekstuaalista ystävyyttä

Kuisma Korhonen: *Lukijoiden yhteisö. Ystävydestä, kansanmurhista, itkevästä kivistä*. Avain 2011. 286 s.

KIRJALLISUUDENTUTKIJAN JA filosofin, professori Kuisma Korhosen esseekokoelmassa *Lukijoiden yhteisö* on kaksi suurta aihetta, lukeminen ja muistaminen. Historiallisten vääryyksien muistaminen ja teoria lukemisesta tekstuaalisena ystävyytensä saa mausteekseen huomioita kertojan omasta elämänpiiristä. Lasten iltasadun lukija, konferenssivieras ja muusikko kohtaa nuo suuret aiheet osana elämäänsä.

Kokoelman kaksi osaa, Kohtaamisia ja Yhteisön muisti, liittyvät molemmat niin sanottuun eettiseen käänteeseen filosofiassa ja kirjallisuudessa. Jos kirjoista haetaan vain kirjailijan arvojen ilmaisuja, lukija vapautetaan vastuusta ja häntä pidetään vain viestin vastaanottajana. Lukija jakaa kuitenkin kielen ja kokemukset toisten lukijoiden kanssa, vaikka ei vaihtaisi heidän kanssaan sanaakaan. Yksittäisen lukijan valinnat luovat lukijoiden yhteisöä ja jakavat sen merkityksiä. Se, että lukija ei koskaan keskustelisi kenenkään kanssa, ei muuta sitä tosiasiaa, että hän osallistuu virtuaaliseen, ajasta ja paikasta riippumattomaan lukijoiden yhteisöön.

Kansanmurhien mykkä muisto

Teoksen Yhteisön muisti -osaa hallitsee ratkaisematon ristiriita: vääryyksien muistaminen on välttämätöntä, mutta yhtä välttämätöntä on vapautua niiden painolastista.

”Itkevät kivet” -essee keskittyy tuohon monissa kulttuureissa yleiseen kielikuvaan, joka viittaa mykkään kärsimykseen. Ympäri maailmaa kiviä käytetään muistamisen ja suremisen välikappaleina. Julmuus, josta kukaan ei ole kertomassa, johtaa mykkien kivien eteen.

Tämä aihe huipentuu kaksiosaisen holokaustin ja Dresdenin pommituksen muistamista käsittelevään kokonaisuuteen.

Eikö olisi hyvä antaa menneiden olla ja suuntautua tulevaisuuteen? Tämän suhteen Kuisma

Korhonen johdattaa lukijan paradoksin ääreen:

”Joukkotuhon aiheuttama trauma jättää meidät moninkertaiseen umpikujaan: tiedämme että itsemme takia meidän pitäisi selvittää lopullisesti muistomme jotta voisimme antaa menneiden olla menneitä, keskittyä rakentamaan tulevaisuutta, niin itsellemme kuin heille jotka vielä ovat kanssamme. Samaan aikaan tunnemme surmaavamme uhrin vielä kerran, jos emme pidä heidän muistoaan elossa.”

Korhosen esseet eivät ole yhden mielipiteen kehittelyä, siinä ne poikkeavat kolumnista. Essee on muoto, joka välttää teennäisen popularisoinnin. Sen luonteeseen kuuluu tietty ymmärtämisen epävarmuus. Siinä se poikkeaa tiedon popularisoinnista, joka pyrkii varmistamaan viestin perille menon karsimalla vivahteita. Essee kulkee toista kautta. Korhonen sanoo, että essee on haparoivaa yhteyksien luomista erilaisten tietämisen ja kokemisen alueiden välillä.

Kirjojen historiasta kiinnostuneille kokoelmassa on antoisia esseitä. Korhonen tekee esimerkiksi katsauksen kadonneiden kirjojen kirjallisuushistoriaan. Siinä Stuart Kellyn *Book of Lost Books* saa täydennykseksen huomioita suomalaisista kadonneista kirjoista. Esseellä on pohtimisen arvoinen nimi ”Kadotus”, joka viittaa kulttuuriin muistiin ja siihen, mihin sen menettäminen johtaa.

Kasvotusten tekstissä

Teoksen painavin anti on kuitenkin ”tekstuaalista ystävyyttä” käsittelevien esseiden sarja. Kyse on ystävyydestä lukemiseen liirtyvänä myötämielisyytenä. Korhosen väitöskirjassaan käsittelemä eettinen käänne perustuu muutamiin Derridan, Levinasin ja Blanchot’n filosofisiin oivalluksiin. Nuo oivallukset on usein kiteytetty paradoksaalisiin ilmaisuihin: ”Ystävä! Ei ole ystäviä” (Derrida) ja ”ainoa yhteisö, johon koen kuuluvani, on yhteisöttömien yhteisö” (Blanchot). Nuo lausahdukset voidaan ymmärtää ilmaisuina kirjoittajan ja lukijan yksinäisyydestä, joka tekstien kautta on

kuitenkin yhteisöllistä.

”Ystävä! Ei ole ystäviä” -lausahdus lienee yhtä vanha kuin ystävyuden filosofia. Derridan myötä siitä on tullut tekstuaalisen ystävyuden motto. Se viittaa kirjoittamisen tilanteeseen, jossa yksinäinen kirjoittaja kääntyy lukijan puoleen ystävänsä ja valittaa, että hänellä ei ole ystäviä. Tekstuaalinen ystävyys ei edellytä kasvokkaista kohtaamista, vaan vetoaa lukijaan siellä kaukana, johonkin, joka ehkä joskus lukee tuota tekstiä. Korhonen puhuu kasvokkaisuudesta, joka ei ole välitöntä silmiin katselua vaan jotain, mikä löytyy tekstistä.

Esseiden parasta antia on mielestäni huomion kiinnittäminen siihen yhteiseen, mikä ei ole spontaania sosiaalisuutta. Kirjoittaminen voi olla rajoittavaksi koetun sosiaalisuuden sijaan pyrkimystä aidompaan kasvokkaisuuteen. Samalla tavalla kirjoitus voi olla voimakkaammin aistillista kuin pelkkä välitön aistimus. ”Aistillisuuksia” -essee käy hienolla tavalla purkamaan käsitystä, että lukeminen olisi jotenkin epäaistillista. Tämä johtuu siitä, että silloin, kun kieli ei ole vain informaation välittäjän abstraktissa tehtävässä, se voi täydentää ja syventää aisteja.

Heikoin lenkki hyvässä kokoelmassa on essee, jossa Kuisma Korhonen käsittelee kirjallisia ryhmittymiä ja erityisesti omaa ryhmäänsä, 90-luvun ”nuorvoimalaisia”. Siinä hän asettuu avantgarden veteraaniksi, mutta lankeaa toistamaan yleisiä ajatuskuvioita elitistisistä kirjallisista ryhmistä. On pettymys, että hän ei tässä kohtaa ota esille kirjallisten yhteisöjen erityisluonnetta eli sitä ”yhteisöttömien yhteisöä”, mistä hän aiemmin puhuu.

Yleensä Kuisma Korhosen esseissä hakeudutaan ratkeamattomien kysymysten äärelle: sellainen on kysymys joukkotuhon muistamisesta ja sellaisia ovat myös ystävyuden ja yhteisöllisyyden kysymykset. Kaiken kaikkiaan nämä aporiat – ratkeamattomat ristiriidat – kantavat mukanaan tiettyä vakavuutta, joka jaetaan lukijan kanssa.

Risto Niemi-Pynttari

Kirjoittaja on kirjoittamisen ja kirjallisuuden tutkijatohtori Jyväskylän yliopistossa.